

EURÓPSKA ÚNIA A JEJ OBCHODNÍ PARTNERI

Postupom času EÚ upúšťa od výroby produktov s vysokým podielom práce a s nízkou hodnotou, aby sa mohla špecializovať na značkový tovar s vyššou hodnotou. Vzhľadom na jej otvorenú ekonomiku má pre ňu obchod zásadný význam. Na prekonanie obchodných prekážok a zaručenie rovnakých podmienok pre svoje podniky Únia rokuje o viacerých dohodách o voľnom obchode. EÚ je tiež zakladateľom a kľúčovým aktérom Svetovej obchodnej organizácie (WTO).

PRÁVNY ZÁKLAD

Článok 207 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) ustanovuje spoločnú obchodnú politiku ako výlučnú právomoc Európskej únie.

ÚSTREDNÉ POSTAVENIE EÚ

EÚ je najväčšou svetovou ekonomikou a predstavuje viac ako 20 % svetového hrubého domáceho produktu (HDP). Vďaka svojmu HDP vo výške 15 biliónov EUR a otvorenosti svojho trhu s vývozom tovaru a služieb v hodnote 2,791 bilióna EUR a dovozom v hodnote 2,578 bilióna EUR zohráva EÚ ústrednú úlohu pri formovaní globálneho obchodného systému, a to predovšetkým podporou WTO. Hospodárska otvorenosť Európskej únii priniesla a bude naďalej prinášať značné výhody, pretože viac ako 30 miliónov pracovných miest v EÚ závisí od zahraničného obchodu a očakáva sa, že 90 % globálneho hospodárskeho rastu sa v najbližších 15 rokoch vytvorí mimo Európy^[1]. Nové hospodárske subjekty a technologický pokrok významne menia štruktúru a obraz medzinárodného obchodu. Najmä rozšírené využívanie informačných technológií umožnilo obchodovanie s tovarom a so službami, s ktorými predtým nebolo možné obchodovať. Zahraničný obchod za ostatných 20 rokov nesmierne vzrástol a dosiahol nebývalú úroveň. Dnešná globálna ekonomika je vysoko prepojená a globálne dodávateľské reťazce do značnej miery nahradili tradičný obchod s hotovými výrobkami.

Následky celosvetovej finančnej krízy negatívne ovplyvňujú ekonomickú výkonnosť Únie. Ekonomika EÚ však i napriek tomu v niektorých ohľadoch preukazuje pozoruhodnú odolnosť v porovnaní s inými industrializovanými ekonomikami a jej podiel na svetovom HDP klesá pomalšie ako podiel Japonska a USA. EÚ sa tiež

[1]Obchod pre všetkých: smerom k zodpovednejšej obchodnej a investičnej politike, Európska komisia, 2015, s. 8, [cit. 26. apríla 2019], http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf.

podarilo zachovať si relatívne silnú pozíciu v oblasti obchodu s tovarom a zároveň si posilniť vedúce postavenie v obchode so službami.

ÚLOHA EURÓPSKEJ KOMISIE A EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Medzinárodný obchod bol jedným z prvých sektorov, v ktorých sa členské štáty EÚ dohodli na spoločnej suverenite. V dôsledku toho poverili Komisiu, aby v ich mene riešila obchodné záležitosti vrátane rokovaní o medzinárodných obchodných dohodách. Inými slovami, EÚ vystupuje ako jediný subjekt a v mene všetkých svojich členských štátov rokuje o dvojstranných i mnohostranných obchodných dohodách. Ako vyplýva zo záznamov v systéme WTO na urovnávanie sporov, EÚ preukazuje pozoruhodnú schopnosť obhajovať svoje vlastné záujmy v medzinárodných obchodných sporoch. EÚ takisto používa nástroje medzinárodného obchodu na presadzovanie svojich hodnôt a politik a usiluje sa rozšíriť vlastné regulačné postupy na zvyšok sveta. Presadzovanie európskych hodnôt, medzi ktoré patria ľudské práva, trvalo udržateľný rozvoj, dobrá správa vecí verejných a rešpektovanie životného prostredia, je skutočne jedným z troch pilierov obchodnej stratégie EÚ nazvanej Obchod pre všetkých.

EÚ tradične uprednostňuje otvorený a spravodlivý medzinárodný obchodný systém. Usilovne pracuje na zabezpečení integrácie všetkých krajín do svetového hospodárstva aj prostredníctvom postupného odstraňovania obmedzení medzinárodného obchodu.

Prijatím Lisabonskej zmluvy sa posilnila aj úloha Európskeho parlamentu, ktorý sa stal popri Rade rovnocenným spoluzákonodarcom v otázkach zahŕňajúcich obchod a investície. Zmluva okrem toho Parlamentu priznáva aktívnejšiu úlohu pri rokovaní o medzinárodných obchodných dohodách a ich ratifikácii, pretože jeho súhlas je teraz povinný. Niektoré prvky obchodnej politiky však zostávajú v kompetencii členských štátov. 16. mája 2017 Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ) vydal stanovisko, v ktorom objasnil rozdelenie právomocí medzi členské štáty a EÚ.

OBCHODNÁ POLITIKA A JEJ ZAMERANIE

Oznámením z roku 2010 s názvom Obchod, rast a svetové záležitosti sa medzinárodný obchod stal jedným z pilierov stratégie Európa 2020, ktorej cieľom je ekologickejšia a konkurencieschopnejšia EÚ. Podobne aj stratégia Obchod pre všetkých z roku 2015 posilňuje obchodnú politiku EÚ ako hlavný prvok prispievajúci k podpore rastu, zamestnanosti a investícií. Požaduje tiež oživenie WTO tým, že sa jej prizná ústredná úloha pri rozvoji a presadzovaní pravidiel prostredníctvom cielenejšieho prístupu namiesto súčasného tzv. celistvého prístupu, podľa ktorého musia byť všetky položky programu schvaľované spoločne, a vytvorenia dvojúrovňového mechanizmu, ktorý umožní podskupine členov WTO, aby v určitej otázke napredovala rýchlejšie, pričom sa ostatným členom umožní, aby sa k skupine pripojili v neskoršom štádiu.

Po patovej situácii v mnohostranných rokovaní WTO o rozvojovom programe z Dauhy však musela EÚ nájsť alternatívne spôsoby, ako zabezpečiť lepší prístup na trhy tretích krajín. Preto sa pristúpilo k zavedeniu novej generácie komplexných

dohôd o voľnom obchode, ktoré siahajú ďaleko nad rámec znižovania ciel a obchodu s tovarom.

Prvá takáto dohoda novej generácie o voľnom obchode bola uzavretá s Južnou Kóreou a po ratifikácii Európskym parlamentom sa predbežne uplatňovala od júla 2011, pričom formálne nadobudla platnosť v decembri 2015. O uplatňovaní tejto novej politiky svedčí aj viacstranná obchodná dohoda medzi EÚ a Peru, Kolumbiou a neskôr Ekvádorom, ktorá sa predbežne vykonáva od roku 2013, dohoda o pridružení s krajinami Strednej Ameriky, ktorej obchodný pilier sa predbežne vykonáva od roku 2013, komplexná hospodárska a obchodná dohoda (CETA) medzi EÚ a Kanadou, ktorá sa predbežne vykonáva od septembra 2017, dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom, v prípade ktorej boli rokovania uzavreté v roku 2014, a dohoda o voľnom obchode medzi EÚ a Vietnamom, v prípade ktorej boli rokovania uzavreté koncom roka 2015. Dohoda o voľnom obchode s Japonskom nadobudla platnosť 1. februára 2019.

Aj keď rokovania s USA o Transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve (TTIP) boli pozastavené, EÚ je v procese rokovania s ostatnými kľúčovými partnermi. Rokovania o obchodnej dohode so zakladajúcimi členmi združenia Mercosur sa považujú za dôležitý odrazový mostík k väčšiemu prístupu na juhoamerický trh. EÚ tiež začala rokovania o dohode o voľnom obchode s Indonéziou, Tuniskom, Filipínami, Austráliou a Novým Zélandom. V rokovaníach s Malajziou, Thajskom a Indiou sa bude pokračovať hneď, ako budú vytvorené vhodné podmienky. EÚ takisto otvorila rokovania o samostatných dvojstranných investičných dohodách s Čínou a Mjanmarskom a preskúma možnosť začatia podobných rokovaní s Taiwanom a Hongkongom. O začatí rokovaní s Iránom sa bude uvažovať po jeho pristúpení k WTO.

Tieto dohody budú veľmi prínosné. Priemerné clá uvalené na vývoz z EÚ sa majú znížiť o približne 50 %. Dohody o voľnom obchode by mali prispieť k hospodárskemu rastu v EÚ ďalšími 2 % HDP EÚ^[2]. Uzavretie týchto dohôd však môže trvať aj niekoľko rokov.

DOVOZ A VÝVOZ

Európa je najväčším svetovým vývozcom spracovaných výrobkov a služieb a sama je najväčším vývozným trhom pre približne 80 krajín^[3]. Obchod EÚ s tovarom so zvyškom sveta predstavoval v roku 2018 hodnotu 3,936 bilióna EUR^[4].

Hlavní obchodní partneri Európskej únie –
obchod s tovarom v roku 2018 (v miliónoch EUR)

Krajina	Vývoz	Dovoz	Celkový súčet	Obchodná bilancia
USA	406 372	267 270	673 642	+139 102
Čína	209 906	394 698	604 604	-184 791

[2]The European Union explained: Trade, Európska komisia, 2016, s. 5, [cit. 12. apríla 2019], <http://bookshop.europa.eu/sk/obchod-pbNA0216154/>.

[3]Postavenie EÚ vo svetovom obchode, Európska komisia, [cit. 12. apríla 2019], <http://ec.europa.eu/trade/policy/eu-position-in-world-trade/>.

[4]Tlačová správa Eurostatu 49/2019, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9677750/6-18032019-AP-EN.pdf/6fce968a-cc9f-494d-a19c-e04576e42fa9>.

Svajčiarsko	156 484	108 980	265 464	+47 504
Svet	1 955 746	1 980 361	3 936 107	-24 615

Zdroj: Európska Komisia, 2019.

V porovnaní s rokom 2017 došlo k nárastu dovozu aj vývozu. Tento nárast bol vyšší v prípade dovozu (123 mld. EUR) než v prípade vývozu (76 mld. EUR).

Prebytok EÚ-28 v obchode s tovarom sa pohyboval v rozmedzí od 11 mld. EUR v roku 2014 do 60 mld. EUR v roku 2015 a 20,5 mld. EUR v roku 2017^[5]. V roku 2018 bol zaznamenaný deficit vo výške 24,6 miliardy EUR. Zatiaľ čo stroje a dopravné zariadenia boli najdôležitejšími kategóriami vývozu aj dovozu, v prípade vývozu za nimi nasledovali chemické výrobky a v prípade dovozu nerastné palivá.

Celkový vývoz vzrástol v roku 2018 v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 4,1 % na 1,956 bilióna EUR, zatiaľ čo dovoz vzrástol o 6,7 % na 1,980 bilióna EUR. USA zostali v roku 2018 zďaleka najvýznamnejšou cieľovou krajinou tovaru vyvázaného z EÚ, za nimi nasledovali Čína, Švajčiarsko a Rusko.

Hlavným dodávateľom tovaru do EÚ bola v roku 2018 Čína, za ňou nasledovali USA a Rusko.

Nedávny malý pokles bilancie obchodu s tovarom je v kontraste s ďalším pokrokom v pozitívnej bilancii obchodu so službami. V roku 2017 vykázala EÚ v transakciách súvisiacich so službami so zvyškom sveta bilanciu vo výške 191 miliárd EUR, pričom vývoz dosiahol 912 mld. EUR a dovoz 721 mld. EUR. Obchod so službami v roku 2017 predstavoval 33 % vývozu a 28 % dovozu tovaru a služieb do EÚ^[6]. Medzi hlavných partnerov EÚ v oblasti obchodu so službami patrili USA, krajiny Európskeho združenia voľného obchodu (EZVO) a Ázia. Podľa najnovších dostupných údajov sa obchod EÚ so službami zameriaval hlavne na tieto tri kategórie: iné služby súvisiace s podnikaním, doprava a cestovné služby^[7].

PRIAME ZAHRANIČNÉ INVESTÍCIE EÚ

EÚ je celosvetovo najväčším investorom a významným príjemcom priamych zahraničných investícií (PZI) iných krajín. Nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy v roku 2009 sa ďalej rozšírili výlučné právomoci EÚ v otázkach medzinárodného obchodu, medzi ktoré teraz patria aj PZI. Komisia požiadala SDEÚ o stanovisko k dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom, aby ozrejmila presný rozsah svojich právomocí v oblasti investícií. Súdny dvor vo svojom stanovisku z roku 2017 potvrdil, že väčšina aspektov PZI patrí do právomoci EÚ, okrem niekoľkých výnimiek, konkrétne urovnávania sporov.

Podiel na svetových PZI v roku 2016 v %

[5]Štatistická príručka GR TRADE, jún 2018, Európska komisia, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/may/tradoc_151348.pdf.

[6]Výpočty GR EXPO Európskeho parlamentu na základe údajov Európskej komisie.

[7]Medzinárodný obchod so službami, Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services#Main_services_traded, [cit. 12. apríla 2019]. Štatistická kategória iné služby súvisiace s podnikaním zahŕňa: výskum a vývoj; odborné a manažérske poradenstvo; technické služby, služby súvisiace s obchodom a iné služby.

Krajina	Stav priamych zahraničných investícií v tuzemsku	Stav priamych tuzemských investícií v zahraničí
EÚ	38,4 %	52,0 %
USA	35,3 %	39,5 %
Čína	7,5 %	7,9 %
Kanada	5,3 %	7,5 %
Japonsko	1,0 %	8,7 %

Zdroj: Výpočty GR EXPO Európskeho parlamentu na základe údajov Európskej komisie.

Mario Damen / Jakub Przetacznik
04/2019

